

Tarac i Tureta zaljubljeni par

Gospe o Tarca je crkva bez legendi i bez čudâ. Mjesto i prostor u kojem je nastala sâm je po sebi i čudo i legenda. Jednako kao i oni koji su se uz Gospin zagovor na tome mjestu održali i preživjeli. Današnja crkva Pohoda Marijina, Gospe o Tarca, odnosno Gospe Petrovića kako su je Kurnatari sve do nedavna zvali, sagrađena je koncem srednjega vijeka u krilu starije crkve, prema saznanjima stručnjaka, iz 5. ili 6. stoljeća, u podnožju Turete, izvjesno u isto vrijeme. Ova prethodnica, od koje je ostala samo apsida, bila je posvećena Majci Božjoj (doslovno: svetoj Mariji), pa se po njoj čitav arhipelag u najstarijim arhivskim zapisima zove *Insula Sanctae Mariae* (Otok Svete Marije) i u hrvatskoj inačici *Stomorin Otok*. Gospe o Tarca bila je sve donedavno svetište kumaskih pastira i težaka. Prvenstveno onih iz njezina neposrednog okruženja na otoku Kurnatu. Ribari i tadašnji gospodari kumaskoga mora sagrađili su sebi i za svoje potrebe u 16. stoljeću crkvu Porođenja Marijina na otoku Piškri, tada Jadri.

Nekada se pohodilo Gospu na sam blagdan (tada 2. srpnja). Dolazilo se u Tarac po kršu, morem, pješke i na vesla. Danas je pohod određen za prvu nedjelju srpnja. Kako sigurnost i blagostanje rastu, ufanje i pobožnost nestaju. Radoznalih je sve više, a skrušenih i poniznih sve manje. Crkva više ne može primiti sve hodočasnike. Promijenile su se navike, a u neku ruku i obred. Blagoslov polja postao je kraći, blagoslov mora važniji. Najprije su bili samo težaci i pastiri, zatim je ribara bilo sve više, a težaka sve manje. Na koncu su došli susjedi i turisti, a ribari i težaci potpuno nestali. Od polja po kojemu danas svi zovu crkvu preživjelo je samo ime – Tarac.

Jedina je konstanta sam spomenik, prostor koji ga okružuje i sve što je pod zemljom, što nam postupno otkriva što su tu radili naši predci. Sjajno je što postoje pojedinci koje najviše zanima ono što se ne vidi, sve što nije jasno i što treba istražiti i protu-

mačiti. Dugo se čekalo, dugo se upozoravalo, ali se ništa nije činilo! Ovom izložbom napokon smo pred rezultatima istraživanja koji, kao po pravilu, ni ovoga puta neće dati konačne odgovore na pitanja koja se postavljaju od davnina. A ta se pitanja ne odnose samo na crkvu i ono što je oko nje nego i na utvrdu na vrhu, iznad nje. Utvrda, Tureta, iz bizantskoga je doba, prema nalazima stručnjaka, iz istog vremena kao i crkva, i jedina je utvrda na Jadranu iz toga razdoblja u tako visokom stupnju očuvanosti.

Tureta je bila na putu da se doslovno pretvori u ruševinu, a to bi se bilo i dogodilo da nisu nastupili ljudi kojima je stalo do baštine i vrijednosti koje Kurnati čuvaju i još uvijek skrivaju. Nije ovdje riječ samo o stručnosti. Ona je neophodna i neupitna. To neprijeporno pokazuje i sama izložba. Ovdje je riječ o nečem još važnijem, o nečem bez čega se ni jedno terensko istraživanje ne može provesti u djelo u teškim (kumaskim) uvjetima. Za ovakva postignuća potrebna je ljubav prema prostoru u cjelini, prema lokalitetu i onome što on čuva, a na koncu – je li pretjerano reći – prema Domovini. Hvala arheolozima što su nas na to podsjetili... i Kurnatere i nekurnatere i općinu koja nosi Kurnate u svome imenu i instituciju koja gotovo četrdeset godina bdije nad njihovom srećom!

Tureta dominira kumaskim Koralom i poljima u zaleđu: Tarcem, Žejkovicima i Čukinim. Zašto je sagrađena na ovome mjestu? Da je nešto ili nekoga štiti-la u to nema sumnje, no što bi to moglo biti, teško je proniknuti. Plovni put? Polja u zaleđu? Neku udaljeniju luku ili važnu ribarsku poštu? Ili sve zajedno? Svi su suglasni da crkva u podnožju i utvrda na vrhu plove zajedno od početka. A u kakvoj su vezi? Možda smo upravo ovom izložbom na tragu odgovorima koje već dugo iščekujemo.

Vladimir Skračić

Sl. 1 Ortogonalna fotografija otoka Kornata – područje Nacionalnog parka Kornati